

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри теорії і методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента Кузнецової Лариси Іванівни на дисертаційну роботу Кадієвої Маргарити Василівни «Організаційно-методичні умови впровадження засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційну діяльність дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. Серед дітей з обмеженими можливостями здоров'я, тобто тих, хто має різні відхилення у психофізичному та соціально-особистісному розвитку і потребує спеціальної допомоги, виділяються діти, у яких на перший план виступають розлади в емоційно-вольовій сфері, які проявляються в їх поведінці. З кожним роком кількість таких дітей збільшується. Вади емоційної сфери проявляються у порушенні поведінки, неадекватності афективних реакцій, труднощах побудови взаємин з однолітками та з дорослими, відсутності мотивації до навчання, низьких учбових досягненнях, соціальній дезадаптації. Науковцями з метою забезпечення розвитку емоційно-вольової сфери рекомендується мотивувати дитину за допомогою створення позитивної атмосфери з опорою на її досвід та інтереси. Запропоновані у фаховій літературі результати наукового пошуку фахівців демонструють обмежені дані, окремі методики у вигляді практичних рекомендацій, без оцінки та узагальнення даних про ефект від їх впровадження в оздоровчо-рекреаційну діяльність школярів з розладами емоційно-вольової сфери, а головне, без чіткого формулювання організаційних і методичних засад й принципів їх застосування. Тому актуальним є розробка програми оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями та визначення організаційно-методичних умов її впровадження. Представлена до розгляду дисертаційна робота

Кадієвої М. В. спрямована на теоретичне та практичне вирішення викладених вище завдань.

Зв'язок з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на кафедрі здоров'я, фітнесу та рекреації Національного університету фізичного виховання і спорту України відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 3.15. «Теоретико-методологічні засади оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення» (номер держреєстрації 0116U001630) та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 роки за темою 3.1. «Теоретичні та технологічні засади оздоровчо-рекреаційної рухової активності та здорового способу життя різних груп населення» (номер держреєстрації 0121U107534). Роль автора, як співвиконавця, полягала у розробці та обґрунтуванні програми оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями та визначенні організаційно-методичних умов її впровадження.

Ступінь обґрунтованості і достовірності основних наукових положень, висновків і рекомендацій. Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що висвітлені у дисертаційній роботі, повною мірою відповідають меті і завданням та обґрунтовані наведеними даними згідно з результатами дослідження. Розв'язання поставлених у роботі завдань супроводжується використанням комплексу взаємозв'язаних сучасних методів дослідження. Отримані результати дослідження базуються на достатньому фактичному матеріалі, що цілком забезпечує належну достовірність і обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи та сформульованих у ній висновків. Ступінь вірогідності отриманих кількісних даних забезпечена значним обсягом дослідження, кількістю випробовуваних, отриманими цифровими даними, використанням у роботі

сучасних методів дослідження та застосуванням адекватних методів статистичного опрацювання матеріалів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що:

– вперше теоретично обґрунтовано та розроблено програму оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, сформульовано мету та завдання, принципи, умови (організаційні, методичні), рівні впровадження (організаційний, діагностичний, програмно-методичний, контрольнo-корекційний, інформативно-консультативний), засоби, критерії ефективності (покращення показників фізичного та психоемоційного стану, соціальної взаємодії та комунікації, вольових якостей, координаційних здібностей, підвищення інтересу до систематичного відвідування занять);

– вперше виявлено фактори, що лімітують ефективність оздоровчо-рекреаційних занять дітей з емоційно-вольовими порушеннями, ключовими з яких є недостатній рівень кваліфікації та спеціальних знань у фахівців щодо роботи з дітьми з розладами емоційно-вольової сфери та складність в організації оздоровчо-рекреаційних занять для даного контингенту;

– вперше визначено організаційні (наявність кваліфікованих фахівців для роботи з дітьми з емоційно-вольовими порушеннями, належний стан матеріально-технічного забезпечення, співпраця з батьками дитини та організація з ними консультативно-просвітницької роботи) та методичні (створення повного програмного супроводу оздоровчо-рекреаційних занять та урахування можливості його корекції в залежності від умов впровадження, підвищення фахової компетентності та кваліфікації фахівців, методичний супровід фахівців, що працюють з дітьми з емоційно-вольовими порушеннями, підвищення педагогічної грамотності батьків з питань здоров'язбереження) умови впровадження засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційну діяльність дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями;

– дістали подальшого розвитку дані науковців про ефективність використання засобів скелелазіння у корекції емоційно-вольових порушень дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчо-рекреаційних занять;

– розширено уявлення про використання засобів скелелазіння (ігрових технологій, квестів з елементами скелелазіння, вправ на скеледромі на розвиток дрібної моторики рук, уваги, пам'яті тощо) у корекційно-виховній роботі для дітей з емоційно-вольовими порушеннями;

– доповнено інформацію щодо необхідності та доцільності підвищення спеціальних знань у фахівців для роботи з дітьми з емоційно-вольовими порушеннями, організації консультативно-просвітницької роботи серед батьків, підвищення їх педагогічної грамотності у питаннях здоров'язбереження;

– доповнено дані про показники морфо-функціонального стану, фізичної працездатності та підготовленості, захворюваності, нервово-психічної стійкості, вольових якостей, рівень фізичного здоров'я дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці програми оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями. Автором розроблено практичні рекомендації, призначені для фахівців, залучених до організації та проведення оздоровчо-рекреаційних занять з дітьми молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, тренерів та інструкторів зі скелелазіння.

Основні положення, висновки та результати дослідження впроваджено в практику діяльності скеледрома «UP» (акт впровадження від 4 жовтня 2019 р.), в практику діяльності ГО Спортивного клубу «Гіперіон» (акт впровадження від 4 жовтня 2021 р.), у освітній процес підготовки студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема в навчальний курс дисципліни «Оздоровчі види рухової активності» (акт впровадження від 28 січня 2021 р), у освітній процес підготовки студентів

Національного університету фізичного виховання і спорту України, зокрема в навчальний курс дисципліни «Фітнес та рекреація» (акт впровадження від 3 вересня 2021 р).

Повнота викладення матеріалів дисертаційної роботи у наукових публікаціях. За результатами досліджень, які викладені у дисертаційній роботі, опубліковано 11 наукових праць, серед яких: 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, 5 праць мають апробаційний характер, 2 публікації додатково відображають наукові результати дисертації.

Опубліковані праці повною мірою висвітлюють матеріали дисертаційної роботи.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. У дисертаційній роботі розв'язано науково-практичні завдання з дослідження показників фізичного та психоемоційного стану дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями як передумови впровадження засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційні заняття тих, хто займається, розроблено програму оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, здійснено оцінку ефективності програми оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями та визначено організаційно-методичні умови її впровадження.

Дисертаційна робота складається з матеріалів, які викладено на 230 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою. До них входять: анотація, перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів та висновки до них, практичні рекомендації, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Дисертація містить 24 таблиці та 6 рисунків. Список використаних джерел складається з 291 найменування.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження; подано зв'язок з науковими планами, темами, представлено мету, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження; визначено наукову новизну, практичну значущість;

наводяться дані про особистий внесок здобувача, апробацію та впровадження отриманих результатів, подано інформацію про публікації, структуру та зміст роботи.

Автором чітко визначено методичну і теоретичну основу дослідження. У першому розділі дисертаційної роботи проаналізовано соціально-педагогічні засади організації дозвілля дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями; представлено напрямки оптимізації рухової активності даного контингенту та надана характеристика сучасних технологій оздоровчо-рекреаційної рухової активності для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями; визначено особливості використання засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційній діяльності дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями. Вищезазначене дозволяє говорити про необхідність модернізації системи оздоровчо-рекреаційної діяльності для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, що свідчить про актуальність дисертаційного дослідження. Цінну складову частину роботи становить ретельно підібрана до дисертаційної роботи бібліографія. Дисертант подає в роботі більш 290 посилань на наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів дотичних до проблеми дослідження. Їхнє глибоке вивчення й аналіз дозволили автору роботи досягти такого рівня наукових узагальнень, який носить об'єктивний характер.

У **другому розділі** дисертаційної роботи представлено детальний опис методів теоретичного аналізу, узагальнення та систематизації даних фахової науково-методичної літератури та документальних матеріалів, методів аналізу і синтезу, методу абстрагування, методу порівняння та зіставлення, індуктивного та дедуктивного методів, методу експертних оцінок, педагогічних методів дослідження (педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент), антропометричних методів дослідження, фізіологічних методів дослідження, психодіагностичних методів дослідження (тест Люшера), методів оцінки рівня фізичного здоров'я

(за методикою Г. Л. Апанасенка), методів викопіювання з медичних карт, методів математичної статистики, а також організацію та етапи проведення дослідження.

У **третьому розділі** дисертаційної роботи представлено характеристику фізичного та психоемоційного стану дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, а саме: аналіз фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, характеристику функціонального стану роботи їх серцево-судинної системи, аналіз фізичної працездатності та фізичної підготовленості дітей, аналіз фізичного здоров'я, захворюваності та психоемоційних показників дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями. Результати проведених досліджень підтвердили актуальність обраної теми і дозволили виявити ряд відхилень у фізичному стані школярів 9-10 років з емоційно-вольовими порушеннями. Отримані результати свідчать, що середньогрупові результати морфо-функціональних показників молодших школярів 9-10 років з емоційно-вольовими порушенням обох статевих груп відповідають віковим нормам і практично не відрізняються від їх однолітків із типовим розвитком. Аналіз фізичної підготовленості досліджуваного контингенту свідчить про недостатній рівень розвитку фізичних якостей молодших школярів. Отримані результати у рухових тестах, які характеризують розвиток координаційних здібностей, вказують на те, що у молодших школярів 9-10 років вони значно нижчі за їх однолітків із нормотиповим розвитком. Аналіз емоційно-вольової сфери молодших школярів 9-10 років обох статевих груп дав змогу виявити несформованість, або слабку сформованість досліджуваних якостей. Отримані автором результати покладено в основу розробки програми оздоровчо-рекреаційних занять для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями.

У **четвертому розділі** дисертаційної роботи представлено структуру та зміст програми оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими

порушеннями. Зокрема, визначено організаційні, методичні умови, етапи впровадження засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційну діяльність, здійснено розрахунок годин програмного матеріалу, обґрунтована ефективність програми оздоровчо-рекреаційних занять з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями. Під впливом рекреаційних занять із засобами скелелазіння у молодших школярів відбулися статистично значущі зміни у показниках, які характеризують тотальні розміри тіла, роботу серцево-судинної та дихальної систем, силові якості, гнучкість та спритність. Значущих змін зазнали показники, які відображають рівень фізичного здоров'я та фізичної працездатності. Засоби скелелазіння сприяли покращенню таких вольових якостей дітей, як дисциплінованість, самостійність і наполегливість, витримка, організованість та ініціативність. Використання засобів скелелазіння сприяло покращенню психоемоційного стану молодших школярів. Міжособистісні стосунки під час виконання індивідуальних та групових завдань на скеледромі у молодших школярів значно покращились.

У **п'ятому розділі** дисертаційної роботи представлено аналіз та узагальнення результатів дослідження. Доведено, що під час навчання у школі обсяг інформації, який необхідно засвоїти, вимагає від дітей високої психологічної стійкості, що потребує розробки та обґрунтування підходів щодо залучення їх до регулярної оздоровчо-рекреаційної рухової активності з метою підвищення фізичного стану, зняття психоемоційної напруги. Зокрема дослідженнями підтверджено розробки науковців про те, що заняття скелелазінням є потужним сенсорним стимулом для дітей з емоційно-вольовими порушеннями. На тлі значного зростання позитивних емоцій, покращення результатів вправності рухів, логіки проходження дистанції, швидкості вирішення рухових завдань відбувається суттєве зниження проблемної поведінки. У процесі дослідження доповнено та розширено дані науковців щодо сприятливого впливу занять скелелазінням для дітей з

емоційно-вольовими порушеннями, оскільки вимагають контролю над тілом та планування складних рухів. За результатами науково-педагогічного дослідження підтверджено і доповнено наявні наукові розробки, а також отримано абсолютно нові дані в аспекті наукового завдання, що вивчалось. Дисертантом показано вміння логічно аналізувати, узагальнювати й зіставляти власні наукові результати з даними, наявними у літературних джерелах, й критично їх оцінювати.

Практичні рекомендації стануть у нагоді фахівцям, залученим до організації та проведення оздоровчо-рекреаційних занять з дітьми молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями, тренерам та інструкторам зі скелелазіння. Практичні рекомендації розроблені з метою створення сприятливих можливостей для планування, вдосконалення та доповнення програмного супроводу, організації та проведення оздоровчо-рекреаційних занять з дітьми молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями.

Висновки роботи є логічним завершенням проведених автором досліджень, базуються на широкій інформаційній базі, що включає джерела наукового, законодавчого, нормативного і статистичного характеру. Результати розрахунків та висновки, зроблені на основі отриманих результатів, не викликають сумніву та становлять інтерес як для науки, так і для практики. Висновки до кожного розділу і дисертації в цілому відображають суть виконаних досліджень і тісно пов'язані з їх змістом.

Додатки містять список опублікованих праць за темою дисертації, відомості про апробацію результатів дисертації, акти впровадження наукових досліджень у практичну діяльність, характеристику ознак вольових якостей, лист експертної оцінки, приклади ігор для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями.

Матеріал дисертації викладено послідовно, стиль викладення науковий, чіткий і лаконічний. Дисертація написана методично грамотно, орфографічно та стилістично витримана на належному рівні. Застосована в роботі наукова

термінологія є загальноновизнаною, стиль викладення результатів теоретичних і практичних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Кадієвої М. В. за темою «Організаційно-методичні умови впровадження засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційну діяльність дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями», слід зауважити, що автору не вдалося уникнути певних недоліків у роботі, які переважно носять дискусійний характер:

1. На нашу думку, в першому розділі обмеженою є дискусія щодо теоретичних основ організації оздоровчо-рекреаційної діяльності дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями – понятійно-категоріального апарату, класифікації наявних підходів.

2. Аналізуючи медичні картки, автор надає якісну оцінку захворюваності дітей молодшого шкільного віку у тексті роботи, в той же час логічно було б відобразити кількісні дані графічно, що спростило б сприйняття матеріалу.

Однак, наведені зауваження не зменшують цінність результатів дисертаційної роботи. При рецензуванні дисертаційної роботи також хотілося почути відповідь на такі питання:

1. Однією із запропонованих Вами організаційних умов впровадження оздоровчо-рекреаційної програми з використанням засобів скелелазіння для дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями є використання корекційного методу структурованого навчання. Охарактеризуйте більш детально особливості цього методу.

2. Які засоби в процесі оздоровчо-рекреаційних занять Ви використовували для покращення соціальної взаємодії та комунікації дітей з емоційно-вольовими порушеннями?

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кадієвої Маргарити Василівни на тему «Організаційно-методичні умови впровадження засобів скелелазіння в оздоровчо-рекреаційну діяльність дітей молодшого шкільного віку з емоційно-вольовими порушеннями» є завершеною науковою працею та має практичну і теоретичну цінність.

Дисертація відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт, вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), вимогам освітньо-наукової програми, яку успішно завершив здобувач, вимогам Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор Кадієва Маргарита Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент

доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національного університету
фізичного виховання і спорту України,
к.фіз.вих., доцент

Л. І. Кузнецова

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Підписе Л. І. Кузнецова Л. У. засвідчую

Г. С. Машеренкова

